

УДК 796.01

Лисенко Л.Л., Багінська О.В., Заровна А.М.,
Почтар О.М., Огієнко М.М., Воеділов С.А.

 **ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І УПРАВЛІННЯ
САМОСТІЙНИМИ ЗАНЯТТЯМИ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ УЧНІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

В статті розглядається проблема пошуку шляхів організації та управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи.

Ключові слова: самостійна робота, фізичні вправи, управління, організація, учні загальноосвітньої школи.

Постановка проблеми. Особливості сучасних умов життя, стрімкий розвиток технічного прогресу, модернізація навчальних процесів, різке зростання інформації – все це негативно впливає на організм учнів загальноосвітньої школи. Загальновідомо, що фізичні вправи як засіб фізичної реабілітації є основою для відновлення порушених фізіологічних функцій організму людини. Цілеспрямовані рухи – запорука нормального фізичного розвитку, а оптимальна рухова активність – необхідна умова гармонійного розвитку учнів. Проте в останнє десятиріччя в більшості дітей шкільного віку спостерігається дефіцит рухів у режимі дня, що призводить до послаблення функцій внутрішніх органів і систем організму. Малорухомий спосіб життя негативно впливає на хворих та ослаблених різними захворюваннями дітей, оскільки посилює функціональні зміни в організмі (Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко 2005; Е.Г. Буліч, І.В. Мурахов, 2003; Б.М. Шиян, 2001 та ін.).

В сучасних умовах важливим завданням сім'ї та школи в роботі по формуванню основ, зміцненню та збереженню здоров'я дітей є створення у школярів стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі та дома. На нашу думку, однією із актуальних проблем є актуалізація самостійної роботи учнів та пошук шляхів підвищення ефективності системи організації та управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітніх шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку самостійності учнів у дидактиці є традиційною. У працях прогресивних мислителів і педагогів Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці, Ф.А. Дістервега не раз підкреслювалося значення самостійності учнів в оволодінні знаннями, вміннями і навичками.

За даними Г.Б. Мейсона, Е.Б. Шауліна, 1986; О.Д. Дубогай, 1998; Б.М. Шияна, 2001; В.А. Віндока, 2002 організація самостійних занять школярів фізичними вправами сприяє підвищенню їхньої рухової активності, раціональному проведенню дозвілля та, як наслідок, удосконаленню й закріпленню навчального матеріалу з фізичної культури; вихованню потреби в систематичних заняттях фізичною культурою, позитивно впливає на здоров'я, фізичний розвиток, рухову підготовленість дітей.

Не зважаючи на актуальність питання та тривалий термін його дослідження, на сьогодні проблема організації системи самостійних занять не вирішена повністю. Актуальною залишається проблема пошуку засобів та методів збільшення рухової активності учнів.

Особливо гостро це питання постає у фізичному вихованні, оскільки самостійна робота учнів пов'язана не тільки з оволодінням теоретичними знаннями, але і безпосередньо пов'язана з руховою активністю, яка може мати не тільки позитивний, а і негативний вплив на організм учнів. Це зумовлює необхідність управління адаптивним функціонуванням організму школяра (В.В. Петровський, 1978; Г.Ю. Круцевич, 2003; В.М. Платонов, 1997) під час самостійних занять фізичними вправами та створення науково обґрунтованої системи організації та управління самостійними заняттями фізичними вправами.

Метою даного дослідження є розробка теоретично обґрунтованої системи організації і управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи.

Результати дослідження. Обов'язкові уроки з фізичної культури учнів загальноосвітньої школи не завжди спроможні поповнити дефіцит рухової активності школярів, забезпечити відновлення їх розумової фізичної та психічної працездатності, запобігти захворюванням. Вирішенню цих завдань сприяють самостійні заняття школярів фізичними вправами [1, 2], які допомагають ліквідувати недоліки їх рухової діяльності, сприяють більш активному засвоєнню навчальної програми та здачі контрольних нормативів. Ці заняття надають можливість оволодіти цілим рядом нових рухових умінь та навичок, які непередбачені програмою з фізичного виховання, підвищити рухову активність.

З 2009/2010 навчального року була впроваджена нова навчальна програма з фізичної культури для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Т.Ю. Круцевич та інші), яка спрямована на реалізацію принципу варіативності в навчальному процесі. Уперше, враховуючи досвід провідних Європейських країн у галузі фізичного виховання, не декларативно, а реально передбачається планування змісту навчального матеріалу відповідно до віково-статевих особливостей учнів та їх інтересів.

Згідно нової програми, технологія організації самостійних занять фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи має реалізовуватись наступним чином (рис.1).

Рис.1. Технологія організації самостійних занять фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи

Організація самостійної роботи учня за певним варіативним модулем потребує розробки програми самостійних занять до цього модулю, відповідно до року навчання, віку, статі, підготовленості. Конкретні версії методики самостійних занять розробляються у відповідності до умов дидактичної задачі. Нажаль сучасна технологія самостійної роботи не передбачає здійснення особистісно орієнтованого підходу до учнів та ефективної системи педагогічного та медико-біологічного контролю.

На основі аналізу наукових праць провідних педагогів Ю. К. Бабанського, М. О. Данилова, В. Онищука можемо виділити такі форми організації фізичного виховання які передбачають самостійну роботу учнів (рис.2) – виконання індивідуальних завдань на уроці з фізичної культури, секційному занятті та виконання домашніх завдань; різноманітні форми самостійних занять під час навчання та на канікулах (ранкова гімнастика, активний відпочинок, протягом дня, загартовувальні процедури, тощо).

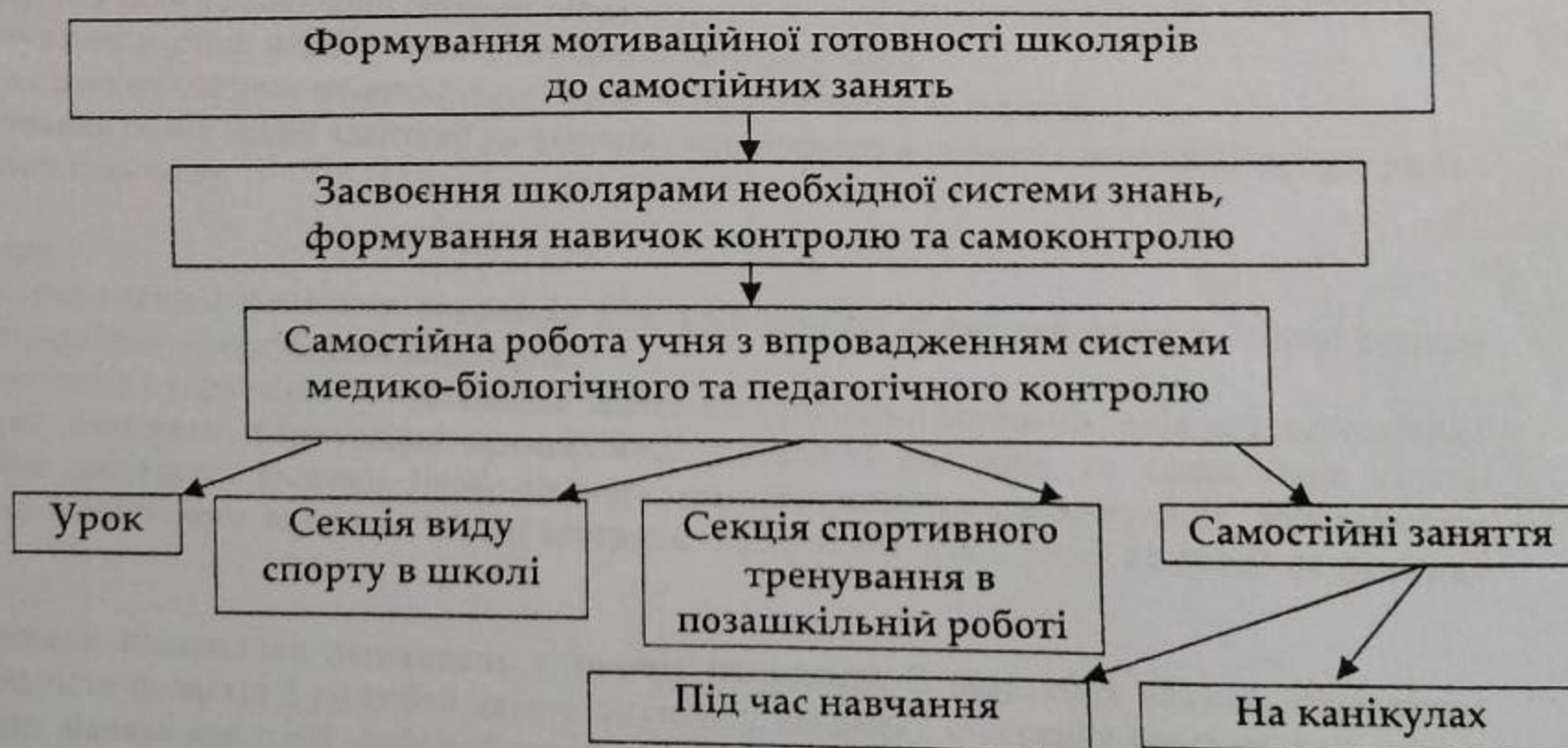

Рис. 2. Впровадження самостійної роботи учнів загальноосвітньої школи в різноманітні форми організації занять фізичними вправами

Для успішної реалізації самостійної роботи учнів загальноосвітньої школи в даній схемі передбаченні форми, що створюють найсприятливіші умови для виховання звички до систематичних занять, і як наслідок сприяють запровадженню фізичної культури в побут.

Однією зі складових системи організації і управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи, на нашу думку є *формування мотиваційної готовності школярів до самостійних занять*. Для вирішення даної задачі необхідно послідовно і цілеспрямовано озброювати учнів системою спеціальних знань, умінь та навичок, включати в уроки фізичної культури різноманітні навчальні завдання, створювати спеціальні педагогічні ситуації, які б готували учнів до самостійних занять фізичними вправами в умовах навчального і подовженого дня школи, в сім'ї і за місцем проживання.

Наступною складовою системи організації і управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи є *оволодіння учнями знаннями методики самостійних занять фізичними вправами в руховому режимі дня; формування навичок самоконтролю та саморегуляції*. Придбання учнями знань методики самостійних занять фізичними вправами можливе при наявності тісного взаємозв'язку навчальної, позакласної і позаурочної роботи з фізичного виховання школярів.

Контроль і самоконтроль самостійної роботи є джерелом інформації про ефективність діяльності учнів і дозволяє при необхідності вносити відповідні корективи у програму дій; порівнювати і оцінювати досягнення учнів. Проте контроль є не лише джерелом отримання інформації, а і потужним стимулом самостійної діяльності, активізації школярів на уроках фізичної культури та в позаурочний час. Основними методами самоконтролю учнів, якими вони повинні оволодіти є самооцінка фізичного стану, контроль за адекватністю і інтенсивністю навантажень та ефективності занять [4, 5].

Управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи неможливе без впровадження *системи медико-біологічного та педагогічного контролю*. За даними Т.Ю. Круцевич, 2003 систематичний контроль діяльності, поведінки і стану здоров'я учнів стає найбільш ефективним при поєднанні його зі самоконтролем. Заходи медико-біологічного та педагогічного контролю визначають стан організму учня на даний момент, враховують попередній стан та прогнозують можливі стани в майбутньому, що дозволяє адекватно відібрати засоби фізичного виховання і видів спорту. Педагогічний контроль з боку вчителя дозволить виявити ефективність педагогічних впливів і при виникненні їх невідповідності із запланованими результатами, прийняти рішення щодо їх корекції.

Основною складовою системи організації і управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи є *врахування основ адаптації до фізичних навантажень*, адже адекватні зовнішньому впливу зміни відбуваються лише тільки в тих випадках, коли сила обурювальних впливів не перевищує межі фізіологічних можливостей систем організму. Врахування і використання знань про закономірності адаптаційних механізмів функціонування організму учня під час м'язової діяльності є основою управління функціональним станом людини в процесі фізичного виховання [3, 4].

Таким чином, науково обгрунтована система організації і управління самостійними заняттями передбачає комплексний підхід який включає:

- формування мотиваційної готовності школярів до самостійних занять фізичними вправами;
- засвоєння учнями необхідної системи знань;
- формування в учнів навичок самоконтролю та саморегуляції;
- впровадження системи медико-біологічного та педагогічного контролю;
- врахування основ теорії адаптації до фізичних навантажень в процесі самостійної роботи учнів з фізичної культури.

Висновки

1. Сучасна система фізичного виховання школярів вимагає створення функціональної системи організації і управління самостійними заняттями.

2. Організація і управління самостійними заняттями фізичними вправами учнів загальноосвітньої школи повинна включати формування мотиваційної готовності школярів до самостійних занять; засвоєння ними необхідної системи знань; навичок самоконтролю та саморегуляції; впровадження системи медико-біологічного та педагогічного контролю; врахування основ теорії адаптації до фізичних навантажень.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. В результаті нашого дослідження виявлено доцільність подальшої розробки даного питання у напрямку створення програм самостійних занять для різних вікових категорій учнів у відповідності з напрямками підготовки.

Використані джерела

1. Віндюк Андрій Валерійович. Основи технології самостійних занять фізичними вправами учнів молодших класів : Дис. канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". — Запоріжжя, 2002.
2. Мейксон Г.Б. Самостоятельные занятия учащихся по физической культуре / Мейксон Г.Б., Шаулин В.Н., Шаулина Е.Б. — М. : Просвещение, 1986. — 112 с. — (Б-ка учителя физ. культуры).
3. Петровский В.В. Организация спортивной тренировки / В.В. Петровский. — К.: Здоровье. — 1978. — 96 с.
4. Теория и методика физического воспитания : учебник для вузов в 2 т / под ред. Т. Ю. Круцевич. — К. : Олимпийская литература, 2003. — 816 с.
5. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1.—Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. — 272 с.

Lysenko L.L., Baginska O.V., Zarovna A.M.,
Pochtar O.M., Ogienko M.M., Voyedilov S.A.

ORGANIZATION AND MANAGEMENT OF INDEPENDENT EXERCISE PERIODS THE SECONDARY SCHOOL PUPILS

The article discusses the problem of finding ways to improve the system of organization and management as independent of exercise students the secondary school.

Key words: independent work, exercise, management, organization, students of secondary school.

Надійшла до редакції 02.09.2010

УДК 371.622

Матвісів Я.Я.

СУТНІСТЬ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ Й ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розкриті сутнісні ознаки й особливості методики організації навчально-пізнавальної діяльності та економічного виховання школярів у галузі технічної творчості.

Ключові слова: творча діяльність, дитяча технічна творчість, економічна ефективність творчого процесу.

Постановка проблеми. У філософському словнику зазначено, що „... творчість передбачає усвідомлену дію, реалізацію мети, задуму і є могутнім джерелом новаторства в усіх галузях матеріального і духовного життя суспільства” [12, с. 684]. З цим важко не погодитись, адже у повсякденному житті, людина, наштотуючись на перепони докладає чимало зусиль, щоби навчитись переборювати їх, шукаючи нових способів розв'язання проблем.

Історія становлення та розвитку людської спільноти, її виживання та самоствердження у протистоянні зі силами природи, тісно переплетена з історією винаходів, історією створення нових й удосконалення існуючих технік та технологій. І хоча, як стверджує В.Скотний, технічний прогрес не був ні метою, ні навіть домінантою розвитку більшості цивілізацій, які змінювали одна одну до Нового часу [8, с. 6], для нас важливим є усвідомлення того, що, починаючи з створення найпростіших знарядь праці з каменю та деревини та завершуючи сучасними технологіями у галузях медицини чи генної інженерії – усе це результати важкого й величного процесу, який називається творчістю.

Вагомий внесок у різнобічне дослідження теорії творчості зробили Г. Батищев, М. Каган, Б. Кедров, А. Коршунов, В. Моляко, Я. Пономарьов, А. Шептулін, В. Шинкарук, А. Шумілін та ін. Творчість зазвичай розглядається дослідниками у двох аспектах: 1) як духовна або предметно-перетворювальна діяльність, зумовлена високим рівнем активності особистості, спрямованої на подолання суперечності і отримання кінцевого результату; 2) як сукупність якостей особистості, що забезпечують її самореалізацію та самоствердження.